

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ЛКС Центр

Видавництво ТОВ «ДКС-центр»

Ефективна економіка № 9, 2017

УДК 339.37: 334.735 (477)

Я. О. Барібіна,

кандидат економічних наук, доцент,

Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

І. В. Титаренко,

кандидат економічних наук,

Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ В СИСТЕМІ СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ УКРАЇНИ ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ УПРАВЛІННЯ НЕЮ

Y. O. Barybina,

phD associate professor

Poltava University of Economics and Trade

I. V. Titarenko,

phD associate professor

Poltava University of Economics and Trade

EVALUATION OF THE MODERN STATE OF RETAIL TRADE IN THE SYSTEM OF THE CONSUMER COOPERATION OF UKRAINE AND THE PECULIARITIES OF ITS MANAGEMENT

Проведена оцінка стану роздрібної торгівлі в системі споживчої кооперації України дозволила визначити ключові проблеми та сформувані управлінські інструментарій щодо пошуку резервів забезпечення прибутковості підприємств роздрібної торгівлі споживчої за рахунок: прогнозування фондівіддачі та рентабельність основних засобів; виведення з консервації основних засобів, що потребуватиме ефективного їх переоснащення; прискорення темпів зростання роздрібного товарообороту; ефективно використовувати наявну матеріально-технічну базу; збалансування кругообігу оборотних коштів і грошових потоків; організація заходів щодо поступового збільшення до нормативу частки власних коштів у обороті торговельним підприємствам споживчої кооперації на сільському споживчому ринку. Запропоновано додатково здійснювати заходи щодо підвищення ефективності управління системою через зменшення запасів і витрат до нормативного рівня; прискорення оборотності капіталу, вкладеного в оборотні активи; примноження власного оборотного капіталу за рахунок внутрішніх і зовнішніх джерел.

The assessment of the retail trade situation in the system of consumer co-operation in Ukraine allowed to identify key issues and formulate management tools for finding reserves to ensure the profitability of retail consumer enterprises through such tools: forecasting of return on assets and capital assets; withdrawal from the conservation of fixed assets, which will require effective re-equipment; acceleration of retail trade turnover growth; effectively use the existing material and technical base; balancing the circulation of working capital and cash flows; organization of actions for the gradual increase of the share of own funds in the turnover of retail enterprises of consumer cooperatives in the rural consumer market. It is proposed to

implement additional measures to improve the management of the system by reducing inventories and costs to the standard level; acceleration of the turnover of capital invested in working capital; increase of own working capital at the expense of internal and external sources.

Ключові слова: роздрібна торгівля, споживча кооперація управління, оцінка.

Key words: retail trade, consumer co-operation management, estimation.

Постановка проблеми. Трансформація ринкових відносин які відбуваються останнім часом в Україні вимагає радикальної перебудови усіх секторів економіки. Саме тому, споживча кооперація, як особливий сектор економіки, що в змозі забезпечити розвиток найбільш пріоритетних економічних напрямів у державі, привертає до себе постійну зацікавленість як з боку науковців так і практиків. Варто зазначити, що кооперація загалом і споживча зокрема, як невід’ємна її складова, є досить розповсюдженим явищем протягом останніх двох сторічч і продовжує такою залишатися і в XXI ст.

За різними оцінками, в кооперативному секторі світової економіки працює понад 800 млн. осіб у більше ніж 100 країнах із самими різними соціально-економічними та природно-кліматичними умовами, а послугами кооперативних підприємств (організацій) у сфері торгівлі, масового виробництва, збуту та заготівлі сільськогосподарської продукції, експлуатації та оренді житла, кредитно-банківській справі, страхуванні, транспорті, освіті, засобах масової інформації тощо користуються близько половини населення Землі. Нині у світі налічується понад 700 тис. кооперативів, які розподіляються за континентами нерівномірно: 63 % – Азія, 22 % – Європа, 13 % – Америка, 2 % – Африка [1].

Споживча кооперація посідає чільне місце в системі кооперативного руху, який в Україні має більш ніж 150-річну історію існування.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Становлення і розвитку теорії та практики управління підприємствами торгівлі, присвячено чимало праць зарубіжних та вітчизняних вчених, зокрема: В. Аполій, Б. Берман, Н. Голошубова, М. Годунова, О. Тимофеева, Я. Касьянов, Л. Лігоненко, Р. Скуба та ін. У працях вищезазначених науковців розглядалися ключові принципи розвитку торговельних мереж, визначалися, пов’язані з цим, тактичні та стратегічні завдання, проводився аналіз організаційних структур і результатів діяльності різних сітьових об’єднань у сфері торгівлі тощо. Серед таких дослідників кооперативного руху і споживчої кооперації можна відмітити наукові праці С. Бабенка, В. Аполія, О. Нестулі, М. Рогози, О. Березіна, М. Алімана В. Гончаренка, А. Мазаракі, Л. Лігоненко, К. Ушакової, Г. Скляра, І. Маркіної, О. Пантелеймоненка, Л. Шимановської-Діанич та ін.

Мета статті полягає формуванні ефективних інструментів управління підприємствами роздрібної торгівлі на основі оцінки їх стану в системі споживчої кооперації України.

Викладення основного матеріалу. Варто зазначити, що незважаючи на досить складний фінансовий стан і загальносвітову економічну кризу, споживча кооперація України залишається потужною системою, яка орієнтується на задоволення потреб споживачів і ґрунтується на кооперативних принципах діяльності. По-друге, кооперація має подвійну природу й об’єднує добровільну працю і соціальну складову, а споживча кооперація є найстарішою формою кооперації, яка не втратила актуальності і на сьогодні, тому виділення її сутності і місця в економіці України є досить важливим. Крім того, «споживча кооперація – елемент соціально-політичної та соціально-економічної системи українського суспільства, який діє на підставі принципів, притаманних ринковій економіці» [2 с. 166].

Найбільш важливим напрямом є підвищення ефективності господарської діяльності споживчої кооперації, оскільки всі інші пріоритетні напрями розвитку пов’язані із забезпеченням ефективності господарської діяльності.

Удосконалення політики та організаційно-кооперативної роботи, формування необхідної правової та нормативної бази безпосередньо створюють умови для ефективної діяльності підприємств і організацій споживчої кооперації.

Майнове забезпечення процесу здійснення господарської діяльності є ключовим моментом для підвищення ефективності, оскільки будь-яка діяльність не може здійснюватися при відсутності майнової складової. Економічним підґрунтям споживчої кооперації, що створює умови для її функціонування є власність, яка за соціально-економічною природою є колективною. Держава гарантує захист власності споживчої кооперації нарівні з власністю господарських товариств і громадських організацій згідно із Законом України «Про власність». «Колективна власність є похідною від приватної, але в процесі усуспільнення вона втратила первинні родові ознаки і нині виступає самостійною формою» [3, с. 4].

Досягти поставлених пріоритетів можливо за умови чітко визначених показників господарсько-фінансової діяльності, які доводяться до всіх рівнів управління, з відповідним контролем за їх виконанням. Саме тому, побудова дієвої системи управління підприємствами та організаціями споживчої кооперації, з урахуванням сучасних вимог, неможлива без виокремлення відповідної підсистеми як в системі окремого підприємства так і в системі споживчої кооперації – фінансової та здійснення управління нею.

Незважаючи на сучасні умови господарювання, споживча кооперація розвиває більш, ніж 25 видів господарської діяльності у таких галузях: торгівля, ресторанне господарство, заготівля, виробництво, транспорт, будівництво та сфера послуг. Господарська діяльність здійснюється через досить розгалужену мережу торговельних, заготівельних, виробничих підприємств, підприємств ресторанного господарства та підприємств сфери послуг.

Тому слід зазначити, що всі галузі споживчої кооперації взаємопов’язані і взаємозалежні у своїй діяльності. Дослідження проведено на основі статистичної звітності підприємств торгівлі споживчої кооперації України [4,5]. Про це свідчать зміни обсягів діяльності, що відбулися у цих галузях за 2010-2014 рр. (табл. 1).

Таблиця 1.

Динаміка обсягів діяльності основних галузей споживчої кооперації України за 2010-2014 рр., (млн. грн)

Показники	Роки					2014 р. у % до:	
	2010	2011	2012	2013	2014	2010 р.	2013 р.

1. Роздрібний товарооборот, всього,	3331,7	3887,0	3984,2	4959,6	5152,7	148,9	103,9
у т.ч. товарооборот громадського харчування	604,7	672,0	675,0	714,4	754,7	124,8	105,6
2. Оптовий товарооборот	382,0	524,5	622,4	657,5	703,7	184,2	107,0
3. Обсяг закупівель сільськогосподарських продуктів і сировини	522,8	559,2	643,7	746,4	755,3	144,5	101,2
4. Виробництво товарів народного споживання	382,3	414,7	488,2	589,5	529,2	138,4	89,8
5. Платні послуги населенню	478,5	495,7	510,6	624,9	680,4	142,2	108,9

Слід зазначити, що з 2010 року спостерігається поступове зростання обсягів діяльності усіх галузей споживчої кооперації. Так у 2014 році роздрібний товарообіг збільшився на 48,9%. Досить ефективна діяльність відзначається по оптовій торгівлі, товарообіг якої у 2014 році зріс на 84,2 %, обсяг закупівель сільськогосподарських продуктів і сировини зріс на 44,5 %, платні послуги населенню збільшилися на 42,2 %. Якщо порівняти показники 2013 року з 2012 роком, то по всіх галузях спостерігається стабільна робота, за виключенням виробництва товарів народного споживання, яке у 2013 році зменшилось на 10,2%.

Разом з тим, найбільшу питому вагу серед обсягів діяльності основних галузей споживчої кооперації України займає роздрібна торгівля. Торгівля була ключовою галуззю роботи для споживчої кооперації з перших днів її існування і нині даний вид діяльності залишається пріоритетним.

Так, у складі Укркоопспілки станом на 01.01.14 р. функціонувало 11,3 тис. підприємств роздрібної торгівлі, в тому числі 11,3 тис. магазинів загальною торговельною площею 931,8 тис. кв.м. Порівнюючи дані звітного року з попередніми роками, кількість підприємств роздрібної торгівлі значно зменшилась, зокрема порівняно з 2011 р. кількість магазинів зменшилась на 5008 одиниць загальною торговельною площею 355,8 тис. кв. м. Зменшення кількості магазинів можна спостерігати і у порівнянні з 2010 р. на 717 одиниць торговельною площею 52 тис. кв. м.

Хоча, можна говорити і про успішне функціонування близько 400 кооперативних магазинів типу «Маркет», більша половина яких оснащена програмним, комп'ютерним забезпеченням обліку торговельних процесів. Розгалуженість роздрібної торговельної мережі у сільській місцевості України складає майже 75 % загальної їх кількості.

Щодо оптової торгівлі системи споживчої кооперації, то станом на 01.01.2014 року в системі налічувалось 92 торговельні бази, зокрема 45 універсальних міжрайбаз облспоживспілок та споживчих товариств, 13 баз і міжрайонних складів з торгівлі господарчими товарами, лісовими і будівельними матеріалами.

Разом із тим, варто зазначити, що у системі роздрібної і оптової торгівлі споживчої кооперації України в останні роки відбулися і негативні зміни, що характеризуються :

скороченням загальної кількості магазинів до 11340 одиниць, оскільки роздрібні кооперативні підприємства поступово втрачають ринки збуту у містах та у сільських місцевостях, поступаючись своїм конкурентам. Це є негативною тенденцією розвитку системи;

зменшенням площ загальнотоварних складів і складів із торгівлі господарськими товарами, тощо.

Одночасно можна відзначити й позитивні тенденції у сфері торгівлі споживчої кооперації України: скоротився період оборотності товарів; збільшився чистий прибуток від господарської діяльності у сфері торгівлі; скоротилися витрати, пов'язані з реалізацією товарів і управлінням; зросли середньомісячна заробітна плата і середньомісячне навантаження на одного працівника в галузі торгівлі.

Як відомо ефективність робота облспоживспілок залежить від різних чинників. Одним з таких чинників є їх місцезнаходження, і у першу чергу економічний регіон діяльності та, відповідно, чинники притаманні кожному з таких регіонів. Тому, пропонуємо проаналізувати роботу облспоживспілок за економічними районами, в яких вони знаходяться. Для цього, визначивши приналежність кожної області, а відповідно й облспоживспілки до певного економічного регіону, зауважимо, що за 9 економічними регіонами які є характерними для України у 2010-2014 рр. разом по Укркоопспілці кількість підприємств роздрібної торгівлі зменшилась на 717 одиниць, у тому числі максимальне зменшення спостерігається у столичному регіоні, зокрема на 205 підприємств (табл. 2).

Окрім того, зменшення на 134 одиниць роздрібної торгівлі спостерігається у Карпатському регіоні. Як вже зазначалося, таке різке зменшення торговельних одиниць у споживчій кооперації відбулося у зв'язку із збільшенням кількості приватних малих підприємств, а також великих торговельних комплексів які складають значну конкуренцію для торговельних підприємств споживчої кооперації.

За статистичними даними 2013 року [4,5], загальна кількість підприємств роздрібної торгівлі по Україні нараховується 64,3 тис. одиниць. Питома вага підприємств роздрібної торгівлі споживчої кооперації складає 18,7% (табл. 2).

Таблиця 2.

Динаміка кількості підприємств роздрібної торговельної мережі споживчої кооперації України згідно економічного районування за 2012-2014 рр.

№ з/п	Назва економічного регіону	Кількість кооперативних підприємств роздрібної торгівлі, од.		Відхилення (+, -)
		2011 р.	2013 р.	
1	Причорноморський	1 320	1 227	-93
2	Північно-східний	1 762	1 664	-98
3	Карпатський	1 733	1 599	-134
4	Центральноукраїнський	1 228	1 144	-84
5	Придніпровський	341	350	9
6	Столичний	1 539	1 334	-205

7	Подільський	2 448	2 418	-30
8	Північно-західний	1 261	1 191	-70
9	Донецький	422	410	-12
	Разом	12 054	11 337	-717

За економічним районуванням, найбільша їх питома вага у загальній кількості становить 40,1% у Подільському регіоні. Це дає змогу стверджувати, що діяльність Вінницької та Тернопільської облспоживспілок є досить ефективною і спрямована на подальшу продуктивну роботу щодо розвитку підприємств роздрібною торгівлі у Подільському регіоні. Так, спостерігається зростання торговельних одиниць у 2014 році порівняно з 2013 роком у Вінницькій облспоживспілці на 13, а у Тернопільській на 3 торговельні одиниці. Щодо Хмельницької облспоживспілки, то у 2013 році їх кількість зменшилась на 46 одиниць.

Досить вагоме розповсюдження роздрібні торговельні підприємства споживчої кооперації мають у Столичному та Північно-західному регіонах, де питома вага кількості їх одиниць у загальній кількості підприємств роздрібною торгівлі відповідно склала 34,2% та 37,1% у 2014 році (табл. 3).

Слід відзначити, що по всіх регіонах питома вага кількості підприємств роздрібною торгівлі споживчої кооперації у 2014 році порівняно з 2013 значно зростає.

Таблиця 3.

Динаміка питомої ваги роздрібних торговельних підприємств споживчої кооперації у загальній кількості роздрібних торговельних підприємств України згідно економічного районування за 2012-2014 роки

Назва економічного регіону	Питома вага кооперативних підприємств роздрібною торгівлі, %		Відхилення (+;-)	Темп росту, %
	2012 р.	2014 р.		
Причорноморський	1,3	12,8	11,5	у 9,8 р. зб.
Північно-східний	1,8	21,5	19,7	у 11,9 р. зб.
Карпатський	1,7	18,8	17,1	у 11,0 р. зб.
Центральноукраїнський	1,2	18,1	16,8	у 15,1 р. зб.
Придніпровський	0,3	4,7	4,4	у 15,7 р. зб.
Столичний	1,5	34,2	32,7	у 22,8 р. зб.
Подільський	2,4	40,1	37,7	у 16,7 р. зб.
Північно-західний	1,3	37,1	35,8	у 28,5 р. зб.
Донецький	0,4	4,9	4,5	у 12,3 р. зб.
Разом	12,1	18,7	6,7	154,6

Проте, щоб зрозуміти дієвість та результати роботи за регіонами, слід звернути увагу на товарообіг підприємств роздрібною торгівлі системи споживчої кооперації України за 2010-2014 роки (табл. 4).

Таблиця 4.

Динаміка товарообороту кооперативної роздрібною торговельної мережі згідно економічними районування за 2010-2014 рр.

Назва економічного регіону	Оборот кооперативної роздрібною торговельної мережі, млн. грн					Відхилення (+;-)		Темп росту, %	
	Роки								
	2010	2011	2012	2013	2014	2014 до 2010	2014 до 2013	2014 до 2010	2014 до 2013
Причорноморський	266,5	294,1	329,2	362,1	359,5	93,0	-2,6	134,9	99,3
Північно-східний	331,2	368,2	410,5	455,1	455,2	124,0	0,1	137,4	100,0
Карпатський	284,8	316,3	348,9	402,6	427,7	142,9	25,1	150,2	106,2
Центральноукраїнський	305,3	343,7	364,6	422,9	431,5	126,2	8,6	141,3	102,0
Придніпровський	88,1	102,6	104,4	104,4	101,9	13,8	-2,5	115,7	97,6
Столичний	267,3	292,2	317,2	382,5	369,8	102,5	-12,7	138,4	96,7
Подільський	321,9	397,4	498,2	644,4	691,4	369,5	47,0	у 2,1 р. зб.	107,3
Північно-західний	197,6	243,8	277,1	353,6	377,8	180,2	24,2	191,2	106,8
Донецький	52,3	59,0	66,9	76,1	85,9	33,6	9,8	164,2	112,9

Разом	2 115,0	2 417,3	2 717,0	3 203,7	3 300,7	1 185,7	97,0	156,1	103,0
-------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	------	-------	-------

Як свідчать результати розрахунків, товарообіг кооперативної роздрібно-торговельної мережі у 2014 році порівняно з 2010 роком збільшився за всіма регіонами на 1185,7 млн. грн. Найвищий показник обороту кооперативної роздрібно-торгівлі має Подільський економічний регіон, до якого відносяться Вінницька, Тернопільська та Хмельницька облспоживспілки.

Відповідно у 2014 році порівняно з 2010 роком товарооборот збільшився на 369,5 млн. грн., а порівняно з 2013 роком зріс на 47,0 млн. грн. Крім того, у 2014 році порівняно з 2013 роком товарооборот має тенденцію до зростання і у Північно-східному, Карпатському, Центральноросійському, Північно-західному, Донецькому регіонах.

Це є досить ефективними показниками діяльності облспоживспілок. Проте слід відзначити, що оборот зменшився у Причорноморському, Придніпровському, Столичному регіонах. Поряд із застосуванням аналізу роздрібного товарообороту споживчої кооперації загалом по економічних регіонах та з метою детального аналізу та оцінки ефективності діяльності споживчої кооперації України доцільно проаналізувати результати діяльності роздрібно-торговельної мережі у розрізі облспоживспілок.

Оборот кооперативної роздрібно-торговельної мережі загалом у 2014 р. порівняно з 2010 р. збільшився на 55,3%, а порівняно з 2013 р. всього на 2,9%, що характеризує недостатню стабільність їх роботи. Проте, якщо проаналізувати показники у розрізі облспоживспілок, то майже всі вони показують стабільну тенденцію до зростання за виключенням Миколаївської, Київської, Одеської та Чернігівської облспоживспілок.

Отже, можна стверджувати, що, споживча кооперація продовжує працювати та займати свою нішу відповідно в кожній області та по Україні в цілому, а динаміка питомої ваги роздрібного товарообігу торговельних підприємств облспоживспілок у товарообороті області та України за період 2010-2014 рр. має тенденцію до зростання. Відповідно, питома вага роздрібного товарообороту споживчої кооперації у загальному обсязі зросла на 0,16% і у 2014 р. склала 1,73%. Слід зазначити, що найбільшу частину товарообігу області займають Вінницька та Рівненська облспоживспілки, відповідно 9,1% та 10,59%. Найнижчі результати – менше, ніж 1% мають такі облспоживспілки: Дніпропетровська, Київська, Миколаївська, Одеська, Харківська.

Роздрібний товарообіг споживчої кооперації на душу населення по Україні складає 8702 грн. у 2014 р., що більше, ніж у попередніх роках. Відповідно найбільша частина товарообігу на душу населення припадає у Рівненській, Вінницькій, Черкаській та Житомирській областях. Проте, у Житомирській області у 2014 р. він зменшився на 131 грн. Негативні тенденції виявлені у Миколаївській та Харківській областях, де у 2014 р. роздрібний товарообіг на душу населення склав 2776 та 5731 грн., що менше, ніж у попередніх 2012 та 2013 рр. на 1030 та 1157 грн.

Крім того, менше 5000 грн. товарообігу на душу населення припадає у Дніпропетровській (3281 грн.), Луганській (4114 грн.), Одеській (3240 грн.) областях.

Однією з характерних особливостей споживчої кооперації є те, що значна частина товарів, що реалізуються в роздрібній торгівлі, поступає від власного виробництва, яке було і залишається важливим джерелом товарних ресурсів, чинником фінансової стабільності системи. Проте, за останні п'ять років обсяги виробничої діяльності та кількість промислових підприємств суттєво скоротилися, що вплинуло й на торговельну діяльність споживчої кооперації продовольчими та непродовольчими товарами.

Аналіз структури товарообігу роздрібних торговельних підприємств споживчої кооперації України показує, в основному, перевищення обсягів продажу продовольчих товарів.

Як свідчать матеріали аналізу, роздрібний товарообіг продовольчих товарів у 2013 р. залишився майже на рівні з 2012 р. Але є й негативні зміни, які стосуються облспоживспілок, в яких роздрібний товарообіг продовольчих товарів скоротився за останній аналітичний період, а найнижчі результати має Миколаївська облспоживспілка, де за період 2010-2014 рр. він зменшився на 35,5%, а порівняно з 2012 р. – на 23,7%.

Що стосується товарообігу непродовольчих товарів, то за даними аналізу простежується значне зниження продажу товарів даної групи. Відповідно загалом по Україні, визначено зменшення продажу за 2 звітних періоди на 4,7%. Аналізуючи зміни, які відбулися по облспоживспілках, різке зниження товарообігу непродовольчих товарів простежується у Миколаївській, Тернопільській та Харківській облспоживспілках.

Щодо аналізу товарообігу продовольчих та непродовольчих товарів, проаналізуємо зміни у їх товарних групах за 2010-2014 рр., то в цілому ситуацію зміни обсягів продажу можна охарактеризувати стабільною. Проте відбулося незначне зниження обсягу продажу окремих товарів, в тому числі й тих, що користуються повсякденним попитом: молоко та молочна продукція, маргаринова і майонезна продукція, макаронні вироби. Це свідчить про поступову переорієнтацію попиту населення із найбільш дешевих продовольчих товарів: яйця, цукор, чай, тютюнові вироби. Обсяг продажу яєць збільшився на 2,7 млн. грн, або на 16,2%, цукру на 7,1 млн. грн, або на 25,3%, продаж чаю збільшився на 3,5 млн. грн, або на 18%, тютюнових виробів на 121,3 млн. грн, або на 59,2%.

Як свідчать результати аналізу, майже за всіма товарними групами непродовольчих товарів відбулося зниження продажу за 2013-2014 рр. та досить різке зниження продажу мають такі товарні групи: хутра натуральні та вироби з них, аудіо- та відео обладнання, меблі, мотоцикли і велосипеди, комп'ютерна та інша обчислювальна техніка, фотокінотовари, ювелірні вироби, будівельні матеріали, паливно-мастильні матеріали тощо. Збільшилися обсяги продажу найпростіших товарів першої необхідності та товарів культурно-побутового призначення: шкіряне, текстильне та комбіноване взуття, медикаменти та хімотовари, перев'язочні матеріали та предмети догляду за хворими, іграшки та ялинкові прикраси.

Про стабільність роздрібно-торгівлі свідчить і частина роздрібного товарообігу, яка припадає на душу населення. Відповідно у деяких областях вона збільшилась: у Івано-Франківській – на 831 грн, або 15,2%, у Луганській - на 521 грн, або на 14,5% тощо.

Окрім того, швидкість обертання товарних запасів прискорилося на 5,4%, або на 2 дні та частина товарних запасів у 2014 р. порівняно з 2010 р. зросла на 57,2%.

Так як ми зазначали, споживча кооперація України є повноправним членом Міжнародного кооперативного альянсу та бере активну участь у діяльності його спеціалізованих організацій. Крім того, підприємства і організації системи здійснюють зовнішньоекономічну діяльність та підтримують ділові стосунки з підприємствами 20 країн світу.

Важливим етапом дослідження ефективності господарсько-фінансової діяльності підприємств та організацій споживчої кооперації України є діагностика фінансового стану системи, її фінансової стійкості, платоспроможності, рентабельності.

Характеризуючи показники фінансової сталості (табл. 5) системи споживчої кооперації, слід відзначити, що більшість показників мають тенденцію до підвищення. Так, у 2014 році порівняно з 2013 роком підвищився коефіцієнт економічної незалежності майже на 1%, проте порівнюючи з 2009 роком такий показник зменшився на 4,7%.

Таблиця 5.

Часткові показники фінансової сталості системи споживчої кооперації за 2012-2014 рр.

Показники	Роки			Відхилення (+,-) 2014 р. від:		Темп росту (%) 2014 р. від:	
	2012	2013	2014	2012 р.	2013 р.	2012 р.	2013 р.
1. Коефіцієнт економічної незалежності (автономії)	0,850	0,803	0,810	-0,04	0,007	95,3	100,9
2. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,282	0,186	0,177	-0,105	-0,009	62,8	95,2
3. Коефіцієнт фінансової залежності	1,177	1,245	1,235	0,058	-0,01	104,9	99,2
4. Коефіцієнт фінансування	3,017	4,321	4,584	1,567	0,263	151,9	106,1
5. Коефіцієнт заборгованості	0,331	0,231	0,218	-0,113	-0,013	65,9	94,4
6. Коефіцієнт забезпеченості запасів	0,484	0,518	0,604	0,12	0,086	124,8	116,6
7. Коефіцієнт забезпеченості товарів	1,415	1,490	1,487	0,072	-0,003	105,1	99,8
8. Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів	0,490	0,477	0,489	-0,001	0,012	99,8	102,5
9. Коефіцієнт реальної вартості основних засобів	0,670	0,632	0,638	-0,032	0,006	95,2	100,9
10. Коефіцієнт реальної вартості основних засобів і запасів	0,882	0,876	0,851	-0,031	-0,025	96,5	97,1
11. Коефіцієнт покриття запасів	0,407	0,473	0,542	0,135	0,069	133,2	114,6
12. Коефіцієнт маневреності	0,120	0,158	0,159	0,039	0,001	132,5	100,6
13. Коефіцієнт інвестування	1,267	1,271	1,270	0,003	-0,001	100,2	99,9
14. Коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу	2,065	1,930	1,656	-0,409	-0,274	80,2	85,8
15. Коефіцієнт короткострокової заборгованості	0,792	0,746	0,760	-0,032	0,014	96,0	101,9
16. Коефіцієнт фінансової стійкості	0,877	0,850	0,852	-0,025	0,002	97,1	100,2
17. Коефіцієнт довготермінового залучення коштів	0,032	0,055	0,050	0,018	-0,005	156,3	90,9

[розраховано автором за даними 4,5]

Коефіцієнти економічної незалежності (автономії), концентрації позикового капіталу, фінансової залежності та фінансування свідчать про низьку залежність системи споживчої кооперації від зовнішніх джерел фінансування. Проте, слід відзначити і про не досить стабільні результати, про що свідчать коефіцієнт інвестування, коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу, коефіцієнт довготермінового залучення коштів.

Коефіцієнти економічної незалежності (автономії), концентрації позикового капіталу, фінансової залежності та фінансування свідчать про низьку залежність системи споживчої кооперації від зовнішніх джерел фінансування. Проте, слід відзначити і про не досить стабільні результати, про що свідчать коефіцієнт інвестування, коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу, коефіцієнт довготермінового залучення коштів.

Слід відзначити, що в системі споживчої кооперації відбулися і позитивні зрушення, про це свідчать розраховані коефіцієнти: покриття запасів, короткострокової заборгованості. Проте, майже всі розраховані показники фінансової стійкості характеризують система споживчої кооперації є не досить стійкою, що показує коефіцієнт фінансової стійкості.

Проведена нами оцінка дає підстави взяти на озброєння пропозиції експертів [6] щодо пошуку резервів забезпечення прибутковості підприємств роздрібною торгівлю споживчої кооперації на сільському споживчому ринку, а саме:

- прогнозованість фондвіддачі та рентабельність основних засобів;
- виведення з консервації основних засобів, що потребуватиме ефективного їх переоснащення;
- прискорення темпів зростання роздрібного товарообороту;
- ефективно використовувати наявну матеріально-технічну базу;
- збалансування кругообігу оборотних коштів і грошових потоків;

організація заходів щодо поступового збільшення до нормативу частки власних коштів у обороті торговельним підприємствам споживчої кооперації на сільському споживчому ринку необхідно вжити;

орієнтація на реально можливі обсяги діяльності на принципах самокупності та самофінансування, оптимізація структури активів підприємств та організацій споживчої кооперації у галузі торгівлі у процесі формування власного капіталу необхідно чітко визначати їх місце на ринку товарів та послуг шляхом зіставлення, з одного боку, прогнозованих обсягів

діяльності із реально можливими потребами ринку, а з іншого – потреб у оборотних коштах із наявними можливостями до залучення фінансових ресурсів

залучення додаткових пайових внесків для прискорення оборотності обігових коштів.

Висновки і пропозиції. Отже, можна зробити висновки, що загалом, система споживчої кооперації має тенденцію до позитивних результатів діяльності, проте повинні додатково здійснюватися заходи щодо підвищення ефективності управління нею. Стійкість фінансового стану може бути відновлена за умови: обґрунтованого зменшення запасів і витрат до нормативного рівня; прискорення оборотності капіталу, вкладеного в оборотні активи; примноження власного оборотного капіталу за рахунок внутрішніх і зовнішніх джерел.

Список літератури.

1. Балабан П. Ю. Історичні аспекти розвитку споживчої кооперації України : текст лекції / П. Ю. Балабан, М. В. Аліман. – Полтава : РВВ ПУСКУ, 2004. – 37 с.
2. Скляр Г. П. Економічні умови і протиріччя розвитку споживчої кооперації в перехідній економіці : монографія / Г. П. Скляр. – Полтава : РВВ ПУСКУ, 2008. – 279 с.
3. Бабенко С. Г. Собственность потребительской кооперации: социально-экономическая природа и особенности реформирования / Бабенко С. Г. // Экономика Украины. – 2001. – № 12. – С. 4-10.
4. Укоопіспілка. Галузі діяльності. Торгівля [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.coop.com.ua/ua/content/torgivla>
5. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Zinchenko O.M., Reserves to provide the profitability of retail trade enterprises of consumer cooperation at the rural user market. [Electronic resource]. Access mode: http://ie.at.ua/IE_2014/InnEco_4-53-2014.pdf

References.

1. Balaban P. Yu. and Aliman M. V. (2004), *Istorychni aspekty rozvytku spozhyvchoyi kooperatsiyi Ukrayiny: tekst lektsiyi* [Historical aspects of consumer co-operation development in Ukraine: the text of lectures], RVV PUSKU, Poltava, Ukraine.
2. Sklyar H. P. (2008) *Ekonomichni umovy i protyrichchya rozvytku spozhyvchoyi kooperatsiyi v perekhidniy ekonomitsi : monohrafiya* [Economic conditions and contradictions in the development of consumer cooperatives in the transition economy], RVV PUSKU, Poltava, Ukraine.
3. Babenko S. H. (2001), “Ownership of consumer cooperation: socio-economic nature and specific features of reform”, *Ekonomyka Ukrainy*, # 12, pp. 4-10.
4. The official site of Ukoopispilka, “Areas of activity. Trade“, available at: <http://www.coop.com.ua/ua/content/torgivla>
5. State Statistics Service of Ukraine, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Zinchenko O.M. (2014), “Reserves to provide the profitability of retail trade enterprises of consumer cooperation at the rural user market”, *Access mode*, [Online], available at: http://ie.at.ua/IE_2014/InnEco_4-53-2014.pdf

Стаття надійшла до редакції 19.09.2017 р.

ТОВ "ДКС Центр"

Вгору